

Національний університет харчових технологій

Науково-технічна бібліотека

Відділ інформаційно-аналітичної та довідково-бібліографічної роботи

Дайджест

Радянська Україна 1920-1930 років ХХ ст.

Київ 2018

Радянська Україна 1920-1930-х років XX ст. дайджест. Вип. 38
[Електронний ресурс] / Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка ; підгот. О.
В. Олабоді. – Київ, 2018. – 16 с. – Режим доступу : – Назва з екрана.

Дайджест підготовлений на основі видань з фонду бібліотеки
Національного університету : книг, навчальних видань, монографій,
наукових статей за 2001-2010 рр. Видання адресоване науковцям,
викладачам, студентам та всім зацікавленим.

Від упорядника

Після Першої світової та громадянської війн на території колишньої Російської імперії виникло 13 держав. П'ять з них – країни Балтії, Польща і Фінляндія – стали самостійними. Українські землі опинилися у складі різних держав. На Східній частині утвердилася радянська форма державності. Даний період в історії українського народу є дуже трагічним. Цей період визначається двома тенденціями розвитку суспільства. Одна з них сформувалася, насамперед, зусиллями більшовиків в остаточному завоюванні і підкоренні українських земель: впровадження політики «воєнного комунізму» і продрозкладки, політичних репресій, колективізації, що врешті призвела до Голодомору. Все це призвело до протесту українців і активізувало другу соціально-політичну тенденцію – широкий активний опір російській окупаційній владі, прагнення українців зберегти свою державність, культуру, мову та хоч би елементарні права і свободи людини.

Метою цього Дайджесту є ознайомлення наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів університету з вибіркоким аналітичним обзором видань: книг, навчальних видань, монографій з історії України 1920-1930-х років XX століття у складі СРСР, сучасного погляду істориків на цей період.

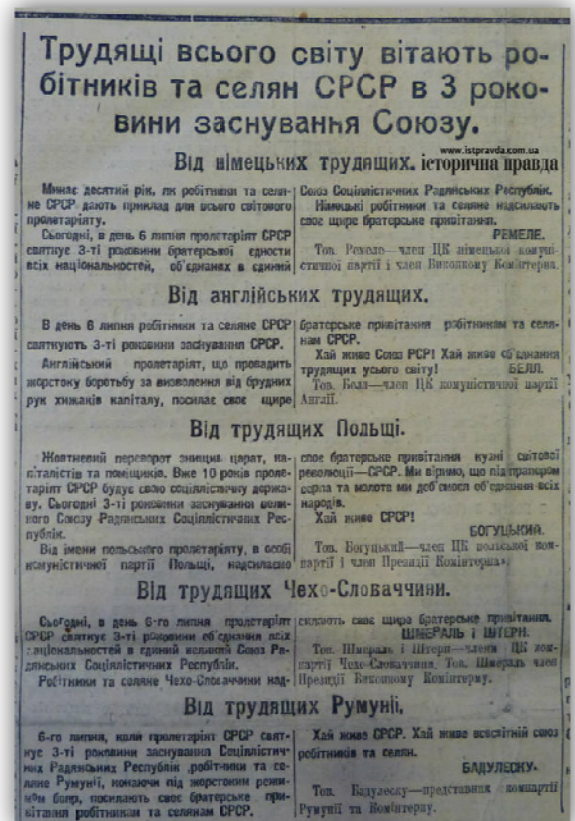
Що трапилося 30 грудня 1922 року або радянська Україна на шляху до СРСР

Україна була не проти федерації, але, як зауважували її керманичі, не "російської", а "радянської", тобто такої, де УСРР та РСФРР були б рівноправними суб'єктами. Насправді СРСР було створено НЕ 30 грудня 1922 року. У вітчизняній історіографії, як і в суспільстві загалом, відносини між радянськими

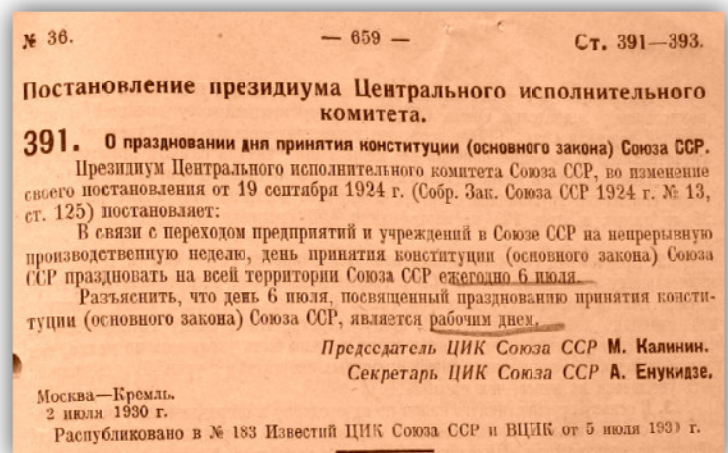

республіками в 1917-1922 рр., і насамперед між Росією та Україною, сприймаються у вигляді певного поступального процесу, кожний наступник етап якого є логічним продовженням попереднього. У сформованій Йосифом Сталіним ще на початку 1923 р. схемі створення СРСР перший етап означався як "створення самостійних національних республік, на основі врахування побуту, мови та культури". Потім, начебто, почався процес добровільного об'єднання. У сучасних підручниках ця схема майже не зазнала змін, але в оцінці тих подій "плюс" змінено на "мінус". Тепер йдеться вже про основні етапи "втрати радянською Україною незалежності" (раніше були етапи "об'єднавчого руху"). Така сталінська (і сучасна) схема має мало спільного із тим баченням статусу УСРР, яке існувало у владних верхах до 1923 р. Зокрема, у датованій травнем 1921 р. резолюції ЦК КП(б)У відзначалося: "В історії радянської української державності були моменти повної незалежності й самостійності УСРР (перший Секретаріат, Радянський уряд другого періоду), моменти федеративного зв'язку (IV Всеукраїнський з'їзд рад [тобто 1920 р.]), політичної самостійності на основі воєнного і економічного об'єднання з РСФРР (нинішній status quo)". Зрозуміло, що за "політичної самостійності" (з початку 1921 р.) Україна мала вищий державний статус ніж у "момент федеративного зв'язку" (1920 р.). Бачимо, що тоді про поступальний шлях до "об'єднання" не йшлося. Ще меншою мірою сталінській схемі зразка 1923 р. і різним похідним від неї відповідали поточні погляди кремлівської верхівки. Приміром, до грудня 1920 р. Кремль, – і сам Сталін в першу чергу, – оцінював Україну не лише як фактичну, але й формальну автономію у складі РСФРР.

Перша шпальта головної урядової газети УСРР "Вісті ВУЦВК" за 4 липня 1926 року. День Конституції СРСР (яка і складалася з декларації і договору про створення Союзу) святкується аж ніяк не в грудні. Під час перемовин з Польщею по закінченню радянсько-польської війни 1920 р. радянська сторона, щоб усунути з переговорного процесу УНР, була змушена декларувати незалежність радянської України. Це означило суперечності між гаслами та деклараціями Кремля у його ставленні до УСРР. Гостроти проблеми додавали викликані надмірною централізацією внутрішні труднощі. У Кремлі вирішили, що найкращим виходом з цього становища стане формальне визнання незалежності радянської України. 28 грудня 1920 р., після майже місячного узгодження, було укладено "Союзний Робітничо-Селянський договір між Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою й Українською Соціалістичною Радянською Республікою", у якому Кремль вперше формально визнав незалежність УСРР. Українська сторона вбачала в Договорі зміну не лише форми відносин з РСФРР, але і їх змісту. 2 березня 1921 року, при його ратифікації V-м Всеукраїнським з'їздом рад, у преамбулу Договору було внесено норму, якої, власне, не було в його основному тексті. Йшлося про потребу подальшого розвитку відносин з РСФРР "на передбаченій договором підставі повної рівності поміж обома Республіками". Створення СРСР слід святкувати 6 липня (1923 року). Ця ремарка є визначальною для характеристики українського підходу до цього питання. Україна була не проти федерації, але, як зауважували її керманічі, не "російської", а "радянської", тобто такої, де УСРР та РСФРР були б рівноправними суб'єктами. Відповідно до цього і діяла.

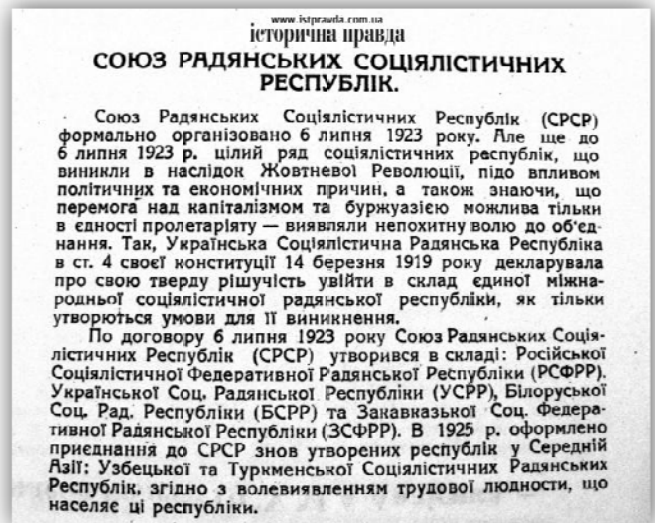

Усі рішення вищих органів влади в 1921-1922 рр. виходили в УСРР за підписами українських керівників. До ухвалених в Москві постанов нерідко вносилися вагомі корективи. Така практика у 1921 році була легалізована українським законодавством. Це виявилось неприємною несподіванкою для Кремля. У датованому початком березня 1922 р. дописі Бориса Штернбергера, одного з наркомів УСРР, якого Кремль піддав обструкції за спробу втілювати в життя закони УСРР у підлеглому йому наркоматі, зазначалося: "Оргбюро ЦК РКП не має чіткого уявлення про практику, що склалася у цій сфері... Оргбюро також вважає, що жоден мандат Московський не може бути відмінений чи змінений органами УСРР". Відповідно до такого бачення Москва на початку 1922 р. спробувала "удосконалити" формальні відносини з УСРР. Приміром, у Всеросійському ЦВК не збиралися навіть консультуватися з української стороною, коли у січні 1922 р. створювали комісію, одним із завдань якої визначалося "перекроювання українських губерній". Незабаром ідея "перекроювання" була подана у вигляді проекту нового "економічного районування", за яким Україна мала втратити свою економічну цілісність. У лютому 1922 р. на розгляд Всеросійського ЦВК було подано проект постанови, у разі ухвалення якої українські владні органи втрачали б право коригувати ухвалені в Москві декрети. Ще раніше, – на початку січня 1922 р., – Георгій Чичерін підняв питання про необхідність "включення братських республік в РСФРР" до часу проведення Генуезької конференції (відбулася у квітні-травні 1922 р.) тощо. Вказані ініціативи Москви не отримали законодавчого оформлення. Але вони викликали категоричне заперечення українського субцентру влади, який розцінив це як "систематический разгром украинской самостоятельности и нарушение тезисов съезда РКП(б)". У Кремлі до позиції української сторони прислухалися. 11 травня 1922 р. ЦК РКП(б) для "врегулювання відносин між УСРР та РСФРР" створив спеціальну комісію. Як основну засаду її діяльності було зазначено твердження про те, що "ніякої зміни у ставленні РСФРР до УСРР у розумінні відміни чи зменшення незалежності Української Республіки і взагалі в розумінні перегляду основних конституційних положень Української Республіки, не сталося".

Представник України Михайло Фрунзе, який і очолив комісію, повідомляв ЦК КП(б)У: "Приватною угодою з Іллічем ухвалено рішення про виступ при найближчій зручній нагоді у дусі намічених рішень і для розсіювання несприятливої для України атмосфери". Робота комісії, більшість членів та голова якої були представниками України і яка загалом означалася як "комісія Фрунзе", справді сприяла розв'язанню низки проблемних питань у відносинах. Щоправда, не всі очікування справдилися.

Цілком можливо, що ситуація склалася б по іншому, якби не перший напад хвороби Леніна, який стався наприкінці травня. Вождь не встиг виступити на офіційному зібранні з обіцяною підтримкою України. А Сталіну вдалося віддтермінувати затвердження результатів роботи комісії на вищому компартійному рівні: політбюро ЦК РКП(б) схвалило результати її роботи лише 10 серпня 1922 р. Та вже 11 серпня була створена очолена Йосифом Сталіним комісія оргбюро ЦК РКП(б) по встановленню взаємовідносин між РСФРР та радянськими республіками, діяльність якої мала протилежний вектор спрямування. Про ініційовану Сталіним спробу прискорити процес "автономізації республік" написано вже багато і повторювати це заново не бачу сенсу. Зазначу лише, що ці дії майбутнього "батька народів" відповідали загальному баченню Кремлем шляхів вирішення проблеми відносин з "незалежними" республіками. Однак позиція українського керівництва відчутно різнилася від кремлівської. Тому політбюро ЦК КП(б)У, відправляючи 20 вересня 1922 р. Григорія Петровського на засідання сталінської комісії, надало йому директиву "наполягати на відкладенні питання про взаємовідносини з Україною". Цього зробити не вдалося. Пропозиції Сталіна отримали схвалення більшості. 3 жовтня 1922 р., вислухавши звіт Петровського про засідання у Москві, ЦК КП(б)У ухвалив таке рішення: "Категорично висловитися за необхідність збереження незалежності УСРР і оформлення взаємовідносин, відповідно до рішень, схвалених комісією тов. Фрунзе. Фактичне централізоване керівництво незалежними Республіками може бути цілковито досягнуте відповідними директивами по партійній лінії.

2.) У випадку, якщо ЦК РКП ухвалить, однак, [рішення про] необхідність входження УСРР до складу РСФРР, не наполягати на збереженні формальних ознак політичної самостійності УСРР...". Ця резолюція яскраво характеризує як ставлення до проблеми української сторони, так і сувору партійну дисципліну, наслідком якої була готовність прийняти і втілювати будь-яке рішення компартійного центру. Після того, як 6 жовтня 1922 р. пленумом ЦК РКП(б) ідея "автономізації" "незалежних" республік була відхилена, ЦК КП(б)У направив практичну директиву губернським комітетам КП(б)У. У цьому документі наголошувалося на потребі "підняти агітацію за союзне об'єднання Радянських Республік, вказуючи на вигідність для України більш тісного зв'язку з РСФРР, при чому роз'яснити губкомам, що об'єднання Республік зовсім не є ліквідацією їх самостійності". У листопаді-грудні відбулося декілька засідань комісії, створеної на виконання рішень вказаного пленуму ЦК РКП(б). Її завданням було напрацювати основи та текст Конституції майбутнього Союзу, або, якщо вживати тогочасні синонімічні означення, Договору та Декларації про створення СРСР. 5 грудня, за відсутності представника України, відбулося третє засідання цієї комісії. Головував Й. Сталін. "З метою економії часу та видатків" було вирішено відмовитися від раніше затвердженої директиви про "ратифікацію ЦВК-ами республік Договору про Союз республік". Інакше кажучи, Сталін наполягав на тому, щоб вже в грудні 1922 р. СРСР постав як нове державне утворення. Ця нова директива була взята як керівництво до дії керманичами КП(б)У під час проведення VII Всеукраїнського з'їзду рад (10-14 грудня 1922 р), з резолюцій якого випливає висновок про готовність української сторони вже в грудні 1922 р. затвердити кінцевий варіант Договору про створення СРСР. Однак на пленумі ЦК РКП(б), що відбувся 18 грудня, було повернуто положення про те, що "напрацьований З'їздом текст Договору передається на схвалення сесій ЦВК республік, що укладають Договір" і лише після цього сесією ЦВК СРСР вводиться в негайну дію. 29 грудня відбулося засідання уповноважених від радянських республік, на якому й було остаточно затверджено механізм проведення I з'їзду рад СРСР. Михайло Фрунзе запропонував ухвалити текст Декларації та Договору про створення СРСР без особливих обговорень. Його мотивація відповідала рішенням пленуму ЦК РКП(б) і була логічною та простою: оскільки обидва документи приймаються "як основа" з можливістю вагомих змін у майбутньому, то ретельно обговорювати текст на з'їзді немає потреби. У процесі обміну думками неочікувано виринула пропозиція Петровського, який запропонував Декларацію про створення СРСР затвердити "в цілому і остаточно".

Вона була затверджена на засіданні уповноважених більшістю голосів. Категорично заперечили таку можливість Фрунзе та Сталін. Останній, зокрема, відзначив: "Справа в тому, що так не робиться. Над нами будуть сміятися". Підкресливши, що Декларація та Договір складають Конституцію СРСР, він наголосив, що окремо одне від одного їх ухвалювати не можна. Остаточного переконав Петровського М.Фрунзе, після аргументів якого голова ВУЦВК зняв свою пропозицію. Наступного дня відбувся I з'їзд рад СРСР. Основним доповідачем з питання про Декларацію та Договір про створення СРСР був Й. Сталін. Наприкінці доповіді він закликав негайно ухвалити їх "із властивою комуністам одностайністю". Такий заклик відповідав вже згаданому вище рішенню комісії по виробленню цих документів, що відбулася 5 грудня, але суперечив рішенням пленуму ЦК РКП(б) від 18 грудня та ухвалі наради уповноважених представників республік від 29 грудня. Можливо, заразливим виявився приклад Петровського і Сталін вирішив одним махом вирішити проблему створення СРСР? Якби то не було, але слідом за ним на трибуну вийшов М.Фрунзе, який і запропонував ухвалити ці документи "в основному". Це рішення з'їзд і затвердив. Договір та Декларацію спочатку планувалося ввести в дію через два-три місяці, але врешті решт СРСР як нова держава постав 6 липня 1923 р.

Єфіменко Геннадій. Що трапилося 30 грудня 1922 року або радянська Україна на шляху до СРСР / Геннадій Єфіменко // Українська правда : українське інтернет-видання. – Режим доступу до видання : <http://www.pravda.com.ua/>. – Назва з екрана. (Дата звернення: 11.01.2018 р.)

Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-є вид., випр. і доп. – Київ : Академвидав, 2006. – 688 с.

Анотація : це – друге видання посібника, який за нетривалий час здобув неабияку популярність у вищій школі. Студентів і викладачів приваблювали не тільки його компактність, лаконічність, а передусім концептуально-сміслова самодостатність, оригінальне і разом з тим науково коректне мислення автора, розкуте і водночас тактовне слово. У процесі підготовки до друку цього видання уточнено деякі формулювання, розширено, конкретизовано висвітлення окремих подій і фактів, які розглядаються в єдностях та суперечностях різноманітних тенденцій з осмисленням їх витоків, обумовленості мотивів вчинків конкретних історичних постатей. Виклад подій доведено до середини 2001р.

Гриневич Л. Хроніка колективізації та голодомору в Україні 1927-1933. Т. 1 : Початок надзвичайних заходів. Голод 1928-1929 років. Кн. 1 / Л. Гриневич. - К. : Критика, 2008. - 552 с.

Анотація : першу книгу першого тому доведено до жовтня 1928 року і присвячено початкові сталінської «революції згори», коли форсована колективізація, реквізиції хліба та інші надзвичайні заходи в сільському господарстві призвели до маловідомого загального голоду 1928–1929 років. «Застосування комплексного підходу до теми, залучення якнайширшої джерельної бази (від всесоюзних і республіканських до обласних і районних, місцевих і особистих архівів), розсування хронологічних рамок, що дає змогу врахувати не лише вершинні роки голодомору, 1932–1933, але й роки готування геноциду, робить “Хроніку” зінтегрованим і хронологічно прозорим оглядом як діяння влади, тобто планування голоду і потім виконання самого морення, так і життя українського суспільства в різних його площинах (політичній, соціально-економічній, духовній та релігійній) і його реакції на насування трагічних подій.

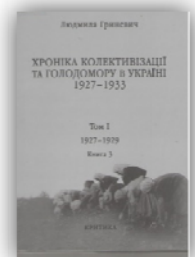
Гриневич Л. Хроніка колективізації та голодомору в Україні 1927-1933. Т. 1 : Початок надзвичайних заходів. Голод 1928-1929 років. Кн. 2 / Л. Гриневич. – Київ : Критика, 2012. – 677 с. —

Анотація : Друга книга першого тому, оснащена докладним науковим апаратом, мапами і численними чорно – білими та кольоровими ілюстраціями, висвітлює життя українського суспільства в обставинах нещороду та голоду від листопада 1928 до червня 1929 року.

Гриневич Л. Хроніка колективізації та голодомору в Україні 1927-1933. Т. 1 : Початок надзвичайних заходів. Голод 1928-1929 років. Кн. 3 / Л. Гриневич. – Київ : Критика, 2012. – 263 с.

Анотація : Третя книга першого тому підсумовує хронологічний виклад подій у першій та другій книгах і містить ґрунтовну наукову розвідку про життя українського суспільства наприкінці 1920–х років. Авторка доводить, що голод 1928 – 1929 років, хоч і стався на тлі нещородів, був наслідком дій радянської влади – політики творення голоду.

Єкельчик С. Імперія пам'яті : російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві : пер. з англ. / С. Єкельчик. – Київ : Критика, 2008. – 303 с.

Анотація : автор підважує стереотипні уявлення про сталінізм як всеохопну й дієву диктатуру і на основі численних архівних джерел аналізує обмеженість і часту неефективність державного контролю над культурою, важливу роль української інтелігенції у виробленні радянської моделі історичної пам'яті та можливість «прочитати» ідеологічно витримані твори в українському патріотичному дусі. Було би спрощенням думати, доводить автор, що тогочасні російсько-українські стосунки - однобічний диктат «старшого брата». Вони насправді становили складну систему контролю, компромісів і конвенцій, до якої активно залучалися тогочасні українські інтелектуали.

Костюк Г. О. Сталінізм в Україні: (Генеза і наслідки) : дослідження і спостереження сучасника / Г.О. Костюк. – Київ : Смолоскип, 1995. – 508 с.

Анотація : книга Г. Костюка «Сталінізм в Україні» написана в 1950-х роках і в 1960 р. була опублікована Англійською мовою у трьох видавництвах. Вперше виходить у світ українською мовою в Україні. У своїх дослідженнях і публіцистичних роздумах автор на підставі джерельних матеріалів переконливо доводить, що російський імперіалізм проводив тоталітаризм – ленінізм-сталінізм, все державний режим репресій і терору. За переконанням автора, радянський режим в Україні (як і в інших республіках колишнього СРСР) був війною більшовицької держави з народом. У книзі висвітлюється боротьба «двох течій» у КП(б)У в 1930-х роках, переслідування історичної школи М. Грушевського, самогубства М. Скрипника та П. Любченка, падіння П. Постишева, «викриття» т. зв. Підпільних антирадянських організацій. Г. Костюк у книзі «Сталінізм і Україні» робить спробу вивчення теорії, тактики і стратегії більшовизму в національному питанні, систематизує матеріали і факти доби сталінізму і дає їм політичний аналіз.

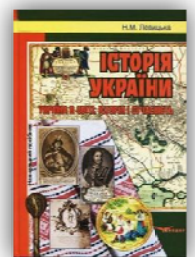
Кравченко В. Україна, імперія, Росія : вибрані ст. з модерної іст. та історіографії : зб. / В. Кравченко. – Київ : Критика, 2011. – 544 с.

Анотація : статті, вміщені у збірнику «Україна, Імперія, Росія», становлять частину наукового доробку одного з провідних українських історіографів професора Харківського національного університету ім. Каразіна Володимира Кравченка. Пропоновані читачеві розвідки висвітлюють різноманітні проблеми історії, історичної пам'яті й ідентичності українського суспільства від XVIII століття до сьогодення. Автор аналізує засадничі наративи української новочасности (на кшталт «Історії русів» та ін.), рецепцію Переяславської Ради та постаті гетьмана Івана Мазепи, досліджує перебіг українсько-російських стосунків і ставлення українців до Російської імперії протягом останніх століть, висвітлює інтелектуальну історію Слобожанщини, передусім Харківського університету, висвітлює ті чи ті аспекти життя і творчості його чільних професорів, зокрема Дмитра Багалія та ін. Окрему групу становлять есеї, присвячені сучасному стану української історичної науки й історичної свідомості в краї та діаспорі. Більшість із цих праць, що побачили світ упродовж 1990-х – 2000-х років різними мовами у виданнях різних країн, досі були малодоступними і для фахівців, і для студентства, і для широкого читачького загалу в Україні

Левицька Н. М. Історія України. Україна в світі : історія і сучасність : навч. посіб. / Н. М. Левицька ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технол. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Київ : Кондор, 2012. – 424 с.

Анотація : посібник містить системний виклад визначальних подій української історії, подає науково виважені й коректні оцінки подій і явищ, розкриває місце і роль України в сучасному світі. Зміст посібника і його структура подані у відповідності з вимогами Болонського освітнього простору і кредитно-модульної системи організації навчального процесу. У додатках наведено змістовну інформацію, яка збагачує модулі посібника.

Магочій Павло-Роберт. Ілюстрована історія України : пер. з англ. / П. Магочій. – Київ : Критика, 2012. – 447 с.

Анотація : Популярна, проте зіперта на міцному академічному ґрунті синтеза з пера канадсько- американського науковця, очільника катедри українознавчих студій у Торонтському університеті проф. Павла-Роберта Магочія має на меті не тільки дати широкій аудиторії стислий, захопливий, динамічно викладений огляд історії України від античності аж до «постпомаранчевого» сьогодення, але й дослівно зобразити цю історію за допомоги детальних мап на початку кожного із 46 розділів і численних ілюстрацій, що створюють вельми цілісний, хоч і неабияк стереоскопічний, образ надивовижу розмаїтої та багатокультурної цивілізації. На відміну від більшості дослідників, автор дивиться на свій предмет під територіальним і мультикультурним, а не етно-національним кутом зору, і його увагу привертають, нарівні з українцями, всі народи, що колись замешкували терени нашої країни в її чинних кордонах. Такий оригінальний і збалансований виклад політичної, соціально-економічної та культурної історії Краю стане у пригоді кожному любителю української минувшини, надто освітянам та учнівській і студентській молоді.

Невідоме розстріляне відродження : антологія / уклад. Ю. П. Винничук. – Харків : Факт, 2016. – 763 с.

Анотація : голодомор – не єдина трагедія українського народу. Друга не менша трагедія – знищення мозку нації, адже коли знищується мозок нації, то це веде до її жахливого занепаду. У біографічних довідках про авторів, твори яких увійшли до антології "Невідоме Розстріляне Відродження", не подано причин арешту та кримінальних статей, за якими їх судили: всі вони однакові - якщо не УВО (Українська Військова Організація), яка "ставила своєю метою організацію контрреволюційних повстанських сил", то "активна контрреволюційна діяльність, спрямована на повалення радянської влади і встановлення української буржуазно демократичної республіки", а то й зовсім безглузді – замах на членів уряду, праця на іноземну контррозвідку і т.д. Більшість прізвищ цих письменників невідомі ширшому колу читачів, і майже усі твори, які увійшли до цієї антології, публікуються вперше після загибелі їхніх авторів. На читача чекають цікаві відкриття.

Новітня історія України (1900-2000) : підруч. / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусев, В. П. Дрожжін, М. Ю. Козицький. – Київ : Вища шк., 2000. – 663 с

Анотація : висвітлено питання формування української національної ідеї. Розглянуто утворення національних політичних партій, участь України в Першій світовій війні, українську національно-демократичну революцію та її наслідки. Викладено проблеми, пов'язані з періодом радянсько-більшовицької доби, за якої було сформовано тоталітарно-репресивний режим в Україні, що спричинив терор проти народу, голодомори, війну та повоєнні політичні репресії. Розглянуто період після проголошення та утвердження державної незалежності України. Максимально враховано сучасні наукові погляди, уточнено концептуальні положення, оцінки історичних подій та осіб.

Остафійчук В. Ф. Історія України : Сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – 3-є вид., перероб. і доп. – Київ : Знання-Прес, 2006. – 422 с.

Анотація : посібник у якому відображена історія України без міфів та фальсифікацій. Спираючись на нові методологічні основи, автор висвітлює найважливіші періоди, події і факти української історії, які не знайшли правдивого відображення в радянській історіографії.

Політична історія України : посіб. / Є. О. Бондарєв, В. П. Горбатенко, В. А. Греченко, В. І. Танцюра ; за ред. В.І.Танцюри. - К. : Академія, 2001. - 488 с.

Анотація : розкрито джерела політичної традиції українського народу, зміст політичних процесів в Україні від початків її історії до сьогодення. Простежено суть і наслідки політичної дискримінації українців на різних етапах вітчизняної історії, розвиток ідеї української державності, непоодинокі спроби утвердити її до проголошення України незалежною державою. У ньому йдеться про особливості розвитку політико-правової системи українського суспільства, державного та адміністративно-територіального устрою, політичних режимів, їх внутрішньої та зовнішньої політики, ролі в них політичних партій, рухів, лідерів нації, визначальні політичні тенденції на сучасному етапі.

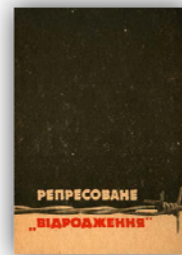
Політична історія України : XX століття : у 6-ти т. Т. 3 : Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / В. А. Греченко, Л. В. Гриневич, С. А. Кокін [та ін.] ; ред. С. В. Кульчицький. – Кмів : Генеза, 2003. – 448 с.

Анотація : третій том «Політичної історії України. XX століття» охоплює події 1921-1938 рр. Результати 17 років міжвоєнного періоду виявилися для українського народу не менш трагічними, ніж попередня доба революцій і війн: два голодомори, майже безперервні масові репресії, під яких припадав на 1933 і 1937 рр., депортації десятків тисяч громадян України за соціальними і національними ознаками. Створення радянського соціально-економічного ладу як підґрунтя тоталітарного політичного режиму відбувалося в обстановці масового політичного терору. Разом з тим були досягнуті істотні успіхи в модернізації народного господарства і в культурному будівництві.

Репресоване "відродження" / упоряд. О. І. Сидоренко, Д. В. Табачник. – Київ : Україна, 1993. – 399 с.

Анотація : Відродження української культури у 20-ті роки саме набувало розквіту, коли сталінські поплічники розпочали полювання на її найвидатніших діячів, переслідуючи мету – дощенту винищити українську інтелігенцію. Ціла когорта талановитих вчених, письменників, художників була безпідставно репресована. Про долю М. Василенка, М. Філянського, С. Єфімова, В. Підмогильного, П. Филиповича, М. Яворського, Ф. Ернста та багатьох інших, безневинно засуджених і в переважній більшості знищених у сталінських таборах, розповідається у цій книзі.

Снайдер Т. Кровавые земли : Европа между Гитлером и Сталиным : пер. с англ. / Т. Снайдер. – Київ : Дуліби, 2015. – 584 с.

Анотація : с 1933-го по 1945 г.. В Восточной Европе было уничтожено 14000000 человек. Книга профессора Йельского университета (США), блестящего историка и качественного рассказчика Тимоти Снайдера, «Кровавые земли: Европа между Гитлером и Сталиным» посвящена трагическим страницам в истории Восточной Европы. Украинский Голодомор, сталинские массовые экзекуции, Холокост, расстрел немцами гражданского населения во время антипартизанских операций, умышленное уничтожение голодом советских военнопленных, послевоенные этнические чистки ... Два тоталитарных режима осуществляли одинаковые преступления в то же время, в тех же местах, способствуя друг другу и подстрекая друг друга. Книга Тимоти Снайдера мгновенно стала мировым бестселлером, пережила 29 изданий на 26 языках мира. На русском языке публикуется впервые.

Статті з наукових видань

Рябченко О. Л. Чистки студентського складу вищих навчальних закладів радянської України (1920-ті рр.) / О. Л. Рябченко // Український історичний журнал. – 2010. – № 5 (494). – С. 136–152. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2010_5_10. – Назва з екрана. (Дата звернення: 11.01.2018 р.).

Анотація : на основі широкого кола джерел проаналізовано чистки студентського складу вишів України протягом 1920-х рр. Показано характерні для цього періоду стилі поведінки "своїх" і "чужої" молоді, методи протистояння безпідставним звинуваченням. Зроблено висновок, що головним призначенням чисток було не стільки позбавлення від "соціально-ворожих елементів", як моральний пресинг і виховання безініціативних та відданих системі будівничих "нового суспільства".

